

ROMEO

WILLIAM
SHAKESPEARE

TITUS
ANDRONICUS

TITUS
ANDRONICUS

NAKLADATELSTVÍ
ROMEO

Přeložil Jiří Josek

Tato kniha vychází za finanční podpory Ministerstva kultury České republiky a jako součást výzkumného záměru na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy „Základy moderního světa v zrcadle literatury a filozofie“ (MSM 0021620824).

Translation, Preface, and Commentary © Jiří Josek, 2007
ISBN 80-86573-15-X

PŘEDMLUVA

Titus Andronicus je zřejmě první Shakespearovou tragédií. Dramatik ji pravděpodobně napsal někdy v letech 1592 a 1593, v době, kdy byla nařízením Koruny kvůli občanským výtržnostem a posléze kvůli moru londýnská divadla uzavřena. V lednu 1594 se divadla opět otevřela a 23. ledna tuto „novou“ hru uvedli *Služebníci lorda Sussexe* v divadle *Růže* (The Rose) s rekordní tržbou tří liber osmi šilinků. Alespoň tak si to zapsal do svého deníku majitel divadla Philip Henslow. Úspěšnost hry dosvědčuje i skutečnost, že ještě téhož roku vyšla tiskem, za Shakespearova života pak byla vydána ještě dvakrát a nastudovalo ji a hrálo několik tehdejších divadelních společností.

Již v prvních letech 17. století se ale začínaly ozývat hlasy, které hru odsuzovaly. Shakespearův současník dramatik Ben Jonson ji nazval zastaralou a Edward Ravensroft, který ji v roce 1687 zadaptoval, dokonce zpochybnil Shakespearovo autorství. Přiznal mu jen nějaké „mistrovské úpravy“ (Master-touches), ale jinak hru označil za „snůšku nesmyslů“ (heap of rubbish). Jeho názor vzali za svůj i mnozí pozdější kritici „osvíceného věku“, kteří soudí, že jde o „nevkusný“ výtvor, který není hoděn Shakespearova génia. T. S. Eliot dokonce prohlásil, že je to jedna z nejhlupejších her, jaké kdy byly napsány. Její rehabilitaci ve druhé polovině 20. století zahájila v roce 1955 proslulá stratfordská inscenace v režii Petera Brooka s Laurencem Olivierem a Vivian Leighovou a v roce 1999 vznikl i úspěšný americký filmový přepis režisérky Julie Taymorové s názvem **Titus** s Anthonym Hopkinsem v titulní roli.

Titus Andronicus je drama, které přímo navazuje na tradici „tragédie pomsty“, jak ji v té době po vzoru Lucia Seneky, dramatika, filozofa a učitele římského císaře Nerona, rozvíjeli dramatikové Christopher Marlowe, Thomas Kyd, George Peele a jiní. Je to krutá hra. Sled násilností, které jsou zde popsány a scénicky předvedeny, začíná lidskou obětí se sekáním údů a pálením vnitřností na hranici, čítá tři popravy, devět či deset dalších vražd, jedno znásilnění, tři utaté ruce, jeden vyříznutý jazyk, kaniibalismus, a končí smrtí umučením a předhozením mrtvolky divé zvěři. Celá scéna hry je navíc věnována zabití jedné mouchy.

Titus Andronicus patří k hrstce Shakespearových her, které nemají rozpoznatelný přímý pramen. Vzešla zřejmě z autorovy invence podpořené

bohatou četbou. Mnohé z toho, co Shakespeare popisuje, včetně zmíněných násilností, si totiž vypůjčil od jiných. Hlavní vzor, na nějž ve hře často odkazuje, našel v šesté knize Ovidiových *Proměn*, v příběhu o znásilněné a zmrzačené Filomeně. Leccos přebíral od svých kolegů: Kyda a jeho *Španělské tragédie* či Marlowa a jeho titánských hrdinů ve hrách *Tamerlán* či *Maltský žid*. Čerpal jistě i z dalších známých zdrojů antických legend a příběhů, z Vergiliových eposů či Livyho *Dějin Říma*, snad i přímo ze Seneky.

Dějštěm dramatu je antický Řím. Na rozdíl od pozdějších autorových antických dramát zde ale nejde o příběh historický, nýbrž fiktivní, zasazený do doby nedlouho před pádem Říma pod nájezdy barbarů. Shakespeare se nikdy nesnažil o historickou přesnost, Řím mu byl vždy především modelem politických a společenských dějů, jejichž prostřednictvím poukazyval na dění ve vlastní zemi a své době. Obraz Říma v této hře představuje jakýsi průřez jeho dějinami, ahistorickou směsicí císařství a republiky, kde se vedle dědických nároků na trůn objevuje i právo volby. Je to ale město majestátní a hrdé, které si nade vše cení cti. Anglické slovo „honour“ (čest) se v různých modifikacích ve hře vyskytuje celkem třiačtyřicetkrát. Nepřátelé Říma jsou barbarští Gótové, zrádci, krutí, schopní těch nejstrašnějších činů. Jejich představitelé, královna Tamora, její synové a černoch Aron, jsou přivlečeni do Říma jako zajatci, ale je jim darována svoboda. Načas získají moc, uvrhnou zkázu na rodinu římského válečníka Tita, ale na konci jsou za cenu těžkých obětí přemoženi a na trůn usedá Titův syn. Tento velice hrubý půdorys hry by mohl odpovídat kterékoli jiné „tragédii pomsty“ z tohoto období. Shakespeare ale už v takto raném dramatu dokázal naplnit staré formy novým obsahem, vtiskl hře nosné téma, výrazně zproblematizoval jednoduché schéma a zalidnil hru nejednoznačnými, živoucími postavami. Je pozoruhodné, jak silně některé z nich připomínají a předjímají dramatikovy protagonisty z jeho vrcholných dramát.

Hra je postavena na protikladech dobra a zla, zdání a skutečnosti, města a přírody, civilizace a barbarství, pravých a falešných hodnot. Dramatik ale ukazuje, jak nejasné hranice je dělí a jak snadno se jedno převrací v druhé. Titus, římský vítěz ve válkách nad Góty, dá barbarsky obětovat nejstaršího syna zajaté gótské královny Tamory, poté se zřekne nabízeného trůnu a ve fatálním, hloupém gestu, připomínajícím osudovou chybu o mnoho let pozdějšího krále Leara, ve jménu slepé loajality odevzdává moc nezralému a nenávisnému Saturninovi. Sám sebe a celou svou rodinu tak vystaví nebývalému utrpení, jímž ho stíhá pomstychtivá Tamora a její blízcí. Pod nápojem žalu Titus málem přijde o rozum, ale posléze jako Hamlet hraje blázna, aby se mohl za své křivdy krutě pomstít. Jako Coriolanus se o pomoc obrací k těm, proti nimž celý život bojoval. Vášnivá a lstivá

Tamora je postavou podobně bohatou a rozporuplnou jako její velké nástupkyně lady Macbeth či Kleopatra. Ani zločinný černoch Aron, Tamorin milenec, který je pravým opakem ušlechtilého Othella a spíše předchůdcem Richarda III. či Jaga, není postavou tak zcela „černou“, jak se jeví. Dramatik ho ukazuje rovněž jako hrdého příslušníka své rasy a jako pyšného otce, který nade vše miluje své nemanželské dítě.

Titus Andronicus je hra o násilí a násilí je v ní víc než dost. Nejde ale o násilí samoúčelné. Shakespeare hledá jeho zdroje, motivace a ukazuje jeho oběti. K nim patří nejen ti, kteří roztácejí soukolí pomsty a jsou jím sami pohlceni, ale i ti zcela nevinní: chůva, jejíž vražda patří k nejotřesnějším místům ve hře, či popletený vesničan, který se prostě jen ocitl ve špatnou dobu na špatném místě. Významnou roli hrají v této hře dětské postavy, především chlapec Lucius, ta „naděje Říma“. Dramatik nás nutí dívat se na příběh jeho očima. Ukazuje děti, v jejichž jménu a pro jejichž budoucnost se dospělí vraždí, jako oběti i nedobrovolné účastníky vraždění, jako záruku toho, že se mechanismus pomsty nikdy nezastaví.

Hra je zajímavá i po jazykové stránce. Styl dramatu se vyznačuje dobovou rétoričností a odkazy na antické příběhy. Tyto výrazové prostředky ale dramatik dokázal dokonale sladit s obsahem hry a jako v mnoha dalších svých hrách dal slovu výraznou dramatickou roli. Proti nesmyslnému zlu a nevýslovnému žalu, kterým hra přetéká, postavil slovo jako pojmenování smyslu a řádu. Postavy hledají v knihách a slovech vysvětlení pro svou situaci, útočiště před chaosem zla. A chybí-li slova či schopnost mluvit, spokojí se s gesty. V tu chvíli nabízí autor až panoptikální scénické obrazy, v nichž hrůza a směšnost splývají v děsivé grotesce.

Je otázka, na co se to alžbětinští diváci hrnuli do divadla. Krvavé podívané, kdy se na jeviště lila v kýblech krev, tehdy zdatně konkurovaly veřejné popravy či zápasy s medvědem. V době, kdy zemi vládla bezdětná panenská šedesátiletá královna bez jistého nástupce, kdy hrozily náboženské nepokoje, kdy vrcholily spory mezi Korunou a parlamentem a osud Anglie stejně jako Říma před nájездem barbarů byl na vážkách, mohl snad příběh o státu, který propadne chaosu a násilí, diváky zaujmout i z jiných důvodů.

Požehnaná byla doba, kdy se tragédie **Titus Andronicus** mohla zdát lidem nevkusně krvavá a za vlasy přitažená. V dnešním světě je bohužel až nepřijemně aktuální.

JIRÍ JOSEK

TITUS
ANDRONICUS

TITUS
ANDRONICUS

DRAMATIS PERSONAE

ROMANS

SATURNINUS, eldest son to the late Emperor of Rome, later Emperor
BASSIANUS, younger brother to Saturninus; in love with Lavinia
TITUS ANDRONICUS, a noble Roman, general against the Goths
MARCUS ANDRONICUS, tribune of the people, brother to Titus
LUCIUS
QUINTUS } sons to Titus Andronicus
MARTIUS }
MUTIUS
LAVINIA, daughter of Titus Andronicus
YOUNG LUCIUS, a boy, son to Lucius
PUBLIUS, son to Marcus Andronicus
SEMPRONIUS } kinsmen to Titus Andronicus
CAIUS }
VALENTINE
EMILIUS, a noble Roman
A CAPTAIN
A MESSENGER
A NURSE
A CLOWN
OTHER ROMANS, including senators, tribunes, soldiers and attendants

GOTHS

TAMORA, Queen of the Goths
ALARBUS } sons to Tamora
DEMETRIUS }
CHIRON
AARON, a Moor in the service of Tamora, her lover
OTHER GOTHS, forming an army

Scene: Rome, and the country near it

OSOBY

ŘÍMANÉ

SATURNINUS, nejstarší syn zesnulého římského císaře, později císař
BASSIANUS, Saturninův mladší bratr; zamilovaný do Lavinie
TITUS ANDRONICUS, římský patricij, velitel vojsk proti Gótům
MARCUS ANDRONICUS, tribun lidu, Titův bratr
LUCIUS
QUINTUS } synové Tita Andronika
MARTIUS }
MUTIUS
LAVINIE, dcera Tita Andronika
CHLAPEC LUCIUS, Luciův syn
PUBLIUS, syn Marka Andronika
SEMPRONIUS } příbuzní Tita Andronika
GAIUS }
VALENTIN
EMILIUS, římský patricij
KAPITÁN
POSEL
CHŮVA
VESNÍČAN
DALŠÍ ŘÍMANÉ, senátoři, tribunové, vojáci a sloužící

GÓTOVÉ

TAMORA, královna Gótů
ALARBUS } Tamořini synové
DEMETRIUS }
CHIRON
ARON, černošský Tamořin sluha a mileneček
DALŠÍ GÓTOVÉ, vojáci

Scéna: Řím a přilehlé provincie

ACT I.

SCENE 1.

ROME. BEFORE THE CAPITOL.

Enter the tribunes and senators aloft. Enter, below, from one side, Saturninus and his followers; and, from the other side, Bassianus and his followers; with drum and colours.

SATURNINUS Noble patricians, patrons of my right,
Defend the justice of my cause with arms,
And, countrymen, my loving followers,
Plead my successive title with your swords:
I am his first-born son, that was the last 5
That wore the imperial diadem of Rome;
Then let my father's honours live in me,
Nor wrong mine age with this indignity.

BASSIANUS Romans, friends, followers, favourers of my right,
If ever Bassianus, Caesar's son, 10
Were gracious in the eyes of royal Rome,
Keep then this passage to the Capitol
And suffer not dishonour to approach
The imperial seat, to virtue consecrate,
To justice, continence and nobility; 15
But let desert in pure election shine,
And, Romans, fight for freedom in your choice.

Enter Marcus Andronicus, aloft, with the crown.

MARCUS Princes, that strive by factions and by friends
Ambitiously for rule and empery,
Know that the people of Rome, for whom we stand 20
A special party, have, by common voice,
In election for the Roman empery,
Chosen Andronicus, surnamed Pius
For many good and great deserts to Rome.
A nobler man, a braver warrior, 25
Lives not this day within the city walls.
He by the senate is accited home
From weary wars against the barbarous Goths;
That, with his sons, a terror to our foes,

JEDNÁNÍ I.

SCÉNA 1.

ŘÍM. PŘED KAPITOLEM.

Nahoře vystoupí senátoři a tribunové. Dole vystoupí z jedné strany Saturninus a jeho přívrženci a z druhé strany Bassianus a jeho přívrženci s bubny a prapory.

SATURNINUS Patricijové, drazí stoupenci,
braňte mé právo třeba násilím,
krajané, všichni, kdo mě máte rádi,
bijte se za můj právoplatný nárok.
Jsem prvorozený syn toho, kdo 5
na hlavě nosil římský diadém.
Po otci učíte mě císařem
a nedopusťte zhanobení trůnu.

BASSIANUS Římané, druzi, moji zastánci,
má-li Bassianus, syn císařův, 10
dost přízně v očích Říma, braňte přístup
na Kapitol a nepřipusťte, aby
se císařského stolce, který je
určen pro čestné, spravedlivé vládce,
zmocnil ten lotr. Rozhodněte sami 15
svou přímou volbou podle našich zásluh.
Římané, bijte se za právo volby.

Nahoře vystoupí Marcus Andronicus s korunou.

MARCUS Princové, kteří s pomocí svých přátel
a příznivců se přetahujete
o moc a vládu, vězte, že lid Říma, 20
jehož jsem mluvčím, jednohlasnou volbou
vyjádřil přání, že se císařem
má stát Andronicus, řečený Pius,
který se o Řím nejvíc zasloužil.
Ve městě není vznešenější muž 25
a odvážnější bojovník. Jej senát
přivolal zpátky domů z válek proti
barbarským Gótům. Z těžkých válek, v nichž
Titus Andronicus se svými syny

	Hath yoked a nation strong, train'd up in arms.	30
	Ten years are spent since first he undertook This cause of Rome and chastised with arms Our enemies' pride: five times he hath return'd Bleeding to Rome, bearing his valiant sons In coffins from the field {and at this day	35
	To the monument of the Andronici Done sacrifice of expiation, And slain the noblest prisoner of the Goths.} And now at last, laden with horror's spoils, Returns the good Andronicus to Rome,	40
	Renowned Titus, flourishing in arms. Let us entreat, by honour of his name, Whom worthily you would have now succeed. And in the Capitol and senate's right,	45
	Whom you pretend to honour and adore, That you withdraw you and abate your strength; Dismiss your followers and, as suitors should, Plead your deserts in peace and humbleness.	
SATURNINUS	How fair the tribune speaks to calm my thoughts!	
BASSIANUS	Marcus Andronicus, so I do affy	50
	In thy uprightness and integrity, And so I love and honour thee and thine, Thy noble brother Titus and his sons, And her to whom my thoughts are humbled all, Gracious Lavinia, Rome's rich ornament,	55
	That I will here dismiss my loving friends, And to my fortunes and the people's favour Commit my cause in balance to be weigh'd.	
	<i>Exeunt the followers of Bassianus.</i>	
SATURNINUS	Friends, that have been thus forward in my right, I thank you all and here dismiss you all,	60
	And to the love and favour of my country Commit myself, my person and the cause. <i>Exeunt the followers of Saturninus.</i>	
	Rome, be as just and gracious unto me As I am confident and kind to thee. Open the gates, and let me in.	65
BASSIANUS	Tribunes, and me, a poor competitor. <i>Flourish. Saturninus and Bassianus go up into the Capitol.</i> <i>Enter a Captain.</i>	

	rozdrtil bojovný silný národ.	30
	Deset let už je to, co vyrazil se bít za zájmy Říma a svou zbraní trestal zpupného nepřítele. Pětkrát se zbrcen krví vrátil z pole domů s hrdinným synem v rakvi. {Pokaždé	35
	pak v hrobce Androniků vykonal obětní obřad, kdy odevzdal smrti nejvzácnějšího z gótských zajatců.} Dnes naposled obtížen kořistí se Andronicus vrací do Říma,	40
	náš slavný Titus, bojovník a vítěz! Při cti a jménu toho, na jehož osiřelý trůn chcete usednout, a jménem senátu, jež údajně uznáváte a ctíte, žádám vás:	45
	ustupte, své oddíly rozpusťte a nároků a práv se domáhejte podle svých zásluh, pokorně a mírně.	
SATURNINUS	Hezky pan tribun mluví. Už jsem klidný!	
BASSIANUS	Marku Androniku, já spoléhám	50
	na tvoji čest, a protože mám rád a ctím jak tebe, tak tvé blízké, k nimž patří tvůj bratr Titus s jeho syny, i ta, které se z hloubi duše kořím, půvabná Lavinie, klenot Říma,	55
	rozpouštím tedy oddíly svých přátel a svěřuji svůj osud vůli lidu, ať spravedlivě o mně rozhodne. <i>Odejdou Bassianovi příznivci.</i>	
SATURNINUS	Přátelé, kteří jste se za mě bili, díky vám všem, můžete jít a já odevzdávám sebe i svoji věc přízni a volbě svého národa. <i>Odejdou Saturninovi příznivci.</i>	60
	Buď, Říme, ke mně stejně spravedlivý, jak já jsem ochotný ti důvěřovat. Otevřte brány a pusťte mě dovnitř!	65
BASSIANUS	I mně dovolte vstoupit, tribunové. <i>Znělka. Saturninus a Bassianus kráčeji ke Kapitolu.</i> <i>Vystoupí Kapitán.</i>	

CAPTAIN	Romans, make way: the good Andronicus. Patron of virtue, Rome's best champion, Successful in the battles that he fights, With honour and with fortune is return'd From where he circumscribed with his sword, And brought to yoke, the enemies of Rome.	70
	<i>Drums and trumpets sounded. Enter Martius and Mutius; After them, men bearing coffins covered with black; then Lucius and Quintus. After them, Titus Andronicus, and then Tamora, with Alabrus, Demetrius, Chiron, Aaron, and other Goths, prisoners; soldiers and people following. The bearers set down the coffin, and Titus speaks.</i>	
TITUS	Hail, Rome, victorious in thy mourning weeds! Lo, as the bark, that hath discharged her freight, Returns with precious jading to the bay From whence at first she weigh'd her anchorage, Cometh Andronicus, bound with laurel boughs, To re-salute his country with his tears, Tears of true joy for his return to Rome. Thou great defender of this Capitol, Stand gracious to the rites that we intend! Romans, of five and twenty valiant sons, Half of the number that King Priam had, Behold the poor remains, alive and dead! These that survive let Rome reward with love; These that I bring unto their latest home, With burial amongst their ancestors: Here Goths have given me leave to sheathe my sword. Titus, unkind and careless of thine own, Why suffer'st thou thy sons, unburied yet, To hover on the dreadful shore of Styx? Make way to lay them by their brethren.	75 80 85 90
	<i>The tomb is opened.</i>	
	There greet in silence, as the dead are wont, And sleep in peace, slain in your country's wars! O sacred receptacle of my joys, Sweet cell of virtue and nobility, How many sons of mine hast thou in store, That thou wilt never render to me more!	95
LUCIUS	Give us the proudest prisoner of the Goths, That we may hew his limbs, and on a pile Ad manes fratrum sacrifice his flesh,	100

KAPITÁN	Římané, z cesty! Dobrý Andronicus, hrdina Říma, zosobnitel cti, vítěz všech bitev, jichž se zúčastnil, se slavně vrací domů s kořistí, z míst, kde svým mečem naše nepřátele hrdinsky porazil a porobil.	70
	<i>Hlas bubnů a polnic. Vystoupí Martius a Mutius; za nimi muži s rakvemi pokrytými černým sukmem; dále Lucius a Quintus. Po nich Titus Andronicus. Dále Tamora a s ní Alabrus, Demetrius, Chiron, Aron a další zajatí Gótové; vojáci a lid. Nosiči postaví rakev na zem a Titus promluví.</i>	
TITUS	Zdar, Říme, triumfující i truchlící! Jak loď, jež vrací se po dlouhé plavbě do svého domovského přístavu s novým nákladem na palubě, tak Andronicus ověnčen vavříny je zpět a zdraví vlast slzami štěstí a vděčnosti, že opět vidí Řím. Jupiter, patrone Kapitolu, hleď vlídně na chystaný rituál. Římané, měl jsem pětadvacet synů – dvakrát méně než Priamus – a hleďte, kolik jich vezu zpět! Živých i mrtvých. Těm živým ať Řím odmění se láskou, a mrtvým dám poslední útočiště zde mezi jejich předky, zde, kde smím po bojích s Góty odložit svůj meč. Jsem ale nezdvorný, nedbalý, že duše nepohřbených synů nechám doposud vznášet se nad řekou Styx! Pomozte! Uložme je k jejich bratrům.	75 80 85 90
	<i>Je otevřena hrobka.</i>	
	Mlčky pozdravte, mrtví, mrtvé, kteří padli za vlast jak vy a v míru spí! Posvátný úkryte mých radostí, konnato cti a vznešenosti, kolik svých drahých synů odevzdal jsem ti, kteří se mi už nikdy nevrátí!	95
LUCIUS	Výber nejvzácnějšího zajatce co oběť duchům našich bratrů. Zde před světskou kobkou jejich ostatků	100

	Before this earthy prison of their bones; That so the shadows be not unappeased, Nor we disturb'd with prodigies on earth.	
TITUS	I give him you, the noblest that survives, The eldest son of this distressed queen.	105
TAMORA	<i>(Kneels)</i> Stay, Roman brethren! Gracious conqueror, Victorious Titus, rue the tears I shed, A mother's tears in passion for her son: And if thy sons were ever dear to thee, O, think my son to be as dear to me! Sufficeth not that we are brought to Rome, To beautify thy triumphs and return, Captive to thee and to thy Roman yoke, But must my sons be slaughter'd in the streets, For valiant doings in their country's cause? O, if to fight for king and commonweal Were piety in thine, it is in these. Andronicus, stain not thy tomb with blood! Wilt thou draw near the nature of the gods? Draw near them then in being merciful. Sweet mercy is nobility's true badge. Thrice noble Titus, spare my first-born son.	110 115 120
TITUS	Patient yourself, madam, and pardon me. These are their brethren, whom you Goths beheld Alive and dead, and for their brethren slain Religiously they ask a sacrifice: To this your son is mark'd, and die he must, To appease their groaning shadows that are gone.	125
LUCIUS	Away with him! And make a fire straight; And with our swords, upon a pile of wood, Let's hew his limbs till they be clean consumed. <i>Exeunt Lucius, Quintus, Martius, and Mutius, with Alarbus.</i>	130
TAMORA	<i>(Rising)</i> O cruel, irreligious piety!	
CHIRON	Was ever Scythia half so barbarous?	
DEMETRIUS	Oppose not Scythia to ambitious Rome. Alarbus goes to rest; and we survive To tremble under Titus' threatening looks. Then, madam, stand resolved, but hope withal The self-same gods that arm'd the Queen of Troy With opportunity of sharp revenge Upon the Thracian tyrant in his tent,	135 140

	mu údy utnem a trup spálíme. Jen tak můžeme duchy usmířit, aby nás nechodili v noci strašit.	
TITUS	Zde je nejlepší z Gótů. Nejstarší syn zarmoucené královny. Je váš.	105
TAMORA	<i>(Pokleká)</i> Zadržte, římští bratři. Vzácný Tite, jsi vítěz, slituj se nad plačící matkou, jež nařiká pro svého syna. Jestli máš ty své syny rád, pak věz, že mně je můj syn stejně drahý! Copak ti nestačí, že jsi nás přivlekl sem co ozdobu vlastního triumfu a držíš nás tu jako zajatce? Chceš utratit mé syny na ulici za to, že srdnatě bránili vlast? Je-li boj za krále a zemi tobě posvátnou povinností, pak jim taky! Neposkvrň krví hrobku Androniků! Chceš se snad rovnat bohům? Udělej to! Buď stejně milosrdný jako oni. Velkorysost je odznak vznešenosti. Ušetři mého nejstaršího syna!	110 115 120
TITUS	Uklidněte se, paní. S dovolením. Tohle jsou bratři těch, které jste vy Gótové zabili, a za jejich smrt požaduje naše víra oběť. Váš syn je určený a zemřít musí, aby utišil nářek zemřelých.	125
LUCIUS	Pryč s ním! Zapalte oheň. Jeho údy pak budeme mu z těla odsekávat a přikládat na hranici, než shoří. <i>Odejdou Lucius, Quintus, Martius a Mutius s Alarbem.</i>	130
TAMORA	<i>(Vstává)</i> Tak bezbožná a krutá víra!	
CHIRON	Skýtové byli menší barbaři!	
DEMETRIUS	A mnohem méně výbojní než Řím. Alarbus zemře a my budeme ve strachu přežívat pod hrozným Titem. Zbývá nám, máti, naděje, že stejní bohové, kteří trójské královně umožnili se pomstít thráckému tyranovi a vypíchnout mu oči,	135 140

- May favour Tamora, the Queen of Goths –
When Goths were Goths and Tamora was queen –
To quit the bloody wrongs upon her foes.
Re-enter Lucius, Quintus, Martius and Mutius, with their swords bloody.
- LUCIUS See, lord and father, how we have perform'd 145
Our Roman rites: Alarbus' limbs are lopp'd,
And entrails feed the sacrificing fire,
Whose smoke, like incense, doth perfume the sky.
Remaineth nought, but to inter our brethren,
And with loud 'larums welcome them to Rome. 150
- TITUS Let it be so; and let Andronicus
Make this his latest farewell to their souls.
Trumpets sounded, and the coffins laid in the tomb.
In peace and honour rest you here, my sons;
Rome's readiest champions, repose you here in rest,
Secure from worldly chances and mishaps! 155
Here lurks no treason, here no envy swells,
Here grow no damned grudges; here are no storms,
No noise, but silence and eternal sleep.
In peace and honour rest you here, my sons!
Enter Lavinia.
- LAVINIA In peace and honour live Lord Titus long; 160
My noble lord and father, live in fame!
Lo, at this tomb my tributary tears
I render, for my brethren's obsequies;
And at thy feet I kneel, with tears of joy,
Shed on the earth, for thy return to Rome. 165
O, bless me here with thy victorious hand,
Whose fortunes Rome's best citizens applaud!
- TITUS Kind Rome, that hast thus lovingly reserved
The cordial of mine age to glad my heart!
Lavinia, live; outlive thy father's days, 170
And fame's eternal date, for virtue's praise!
*Enter, below, Marcus Andronicus and tribunes;
re-enter Saturninus and Bassianus, attended.*
- MARCUS Long live Lord Titus, my beloved brother,
Gracious triumpher in the eyes of Rome!
- TITUS Thanks, gentle tribune, noble brother Marcus.
- MARCUS And welcome, nephews, from successful wars, 175
You that survive, and you that sleep in fame!

- i tobě, Tamoro, ty bývalá
královno bývalého národa,
snad dají šanci pomstít krutou křivdu.
*Vystoupí Lucius, Quintus, Martius a Mutius
se zkrvavenými meči.*
- LUCIUS Hleď, otče, na náš římský rituál. 145
Alarbovy údy jsou usekány
a jeho střeva hoří v obětišti,
z něhož kouř nese k nebi libou vůni.
Už zbývá pouze pohřbít naše bratry
a hlasem trub je v Římě přivítat. 150
- TITUS Budiž. A jejich otci dovolte
jim na rozloučenou říci pár slov.
Za zvuku fanfáry jsou rakve uloženy do hrobky.
V míru a cti tu spěte, synkové,
vojáci Říma, odpočívajte
v bezpečí před pády a strastmi světa! 155
Zde zrada nečíhá, zášť nehrozí,
sem zloba nepronikne. Žádný křik
a ryk tu není, pouze věčné ticho.
V míru a cti tu spěte, synkové!
Vystoupí Lavinie.
- LAVINIE V míru a cti žij dlouho, vzácný Tite, 160
ve cti a slávě žij, můj drahý otče!
Nad hrobem bratrů roním slzy smutku
co oběť za zmařené životy
a tobě u kolenou kropím zem
slzami štěstí za tvůj návrat domů. 165
Dej mi své požehnání rukou toho,
kdo požehnáním je pro město Řím!
- TITUS Laskavý Říme, díky, že ponechal
jsi mému stáří tuto útěchu.
Žij, Lavinie! Kéž tvá dobrota 170
přežije slávu mého života!
*Dole vystoupí Marcus Andronicus a tribunové.
Vystoupí Saturninus a Bassianus, oba s doprovodem.*
- MARCUS Ať žije Titus Andronicus! Můj
bratr a hrdina všech Římanů!
- TITUS Díky, bratře Marku. Díky, náš tribune.
- MARCUS I vás, synovci, vítám z těžké války, 175
vás žijící i ty, co slavně padli!

	Fair lords, your fortunes are alike in all, That in your country's service drew your swords: But safer triumph is this funeral pomp, That hath aspired to Solon's happiness And triumphs over chance in honour's bed. Titus Andronicus, the people of Rome, Whose friend in justice thou hast ever been, Send thee by me, their tribune and their trust, This palliament of white and spotless hue; And name thee in election for the empire, With these our late-deceased emperor's sons: Be candidatus then, and put it on, And help to set a head on headless Rome. (<i>Offers robe</i>)	180
TITUS	A better head her glorious body fits Than his that shakes for age and feebleness: What should I don this robe, and trouble you? Be chosen with proclamations to-day, To-morrow yield up rule, resign my life, And set abroad new business for you all? Rome, I have been thy soldier forty years, And led my country's strength successfully, And buried one and twenty valiant sons, Knighted in field, slain manfully in arms, In right and service of their noble country Give me a staff of honour for mine age, But not a sceptre to control the world: Upright he held it, lords, that held it last.	190
MARCUS	Titus, thou shalt obtain and ask the empery.	
SATURNINUS	Proud and ambitious tribune, canst thou tell?	205
TITUS	Patience, Prince Saturninus.	
SATURNINUS	Romans, do me right: Patricians, draw your swords: and sheathe them not Till Saturninus be Rome's emperor. Andronicus, would thou wert shipp'd to hell, Rather than rob me of the people's hearts!	210
LUCIUS	Proud Saturnine, interrupter of the good That noble-minded Titus means to thee!	
TITUS	Content thee, prince; I will restore to thee The people's hearts, and wean them from themselves.	
BASSIANUS	Andronicus, I do not flatter thee, But honour thee, and will do till I die: My faction if thou strengthen with thy friends,	

	Všichni jste měli stejný úděl v tom, že jste svým mečem bojovali za vlast, však slavnější jsou ti, co zemřeli, a jak řek Solón, k štěstí dospěli, když čestnou smrtí přelstili zlý osud. Tite Androniku, lid Říma, jehož přítelem jsi vždy byl, mě pověřil, abych tě jménem něj a tribunů opásal touto běloskvoucí řízou a požádal tě, abys vedle synů mrtvého císaře kandidoval na prázdný trůn. Přijmi to pallium a staň se hlavou bezhlavého Říma. (<i>Nabízí řízu</i>)	180
TITUS	Slavnému tělu sluší lepší hlava než tahle, co se třese starobou. Mám si to obléct a být na obtíž? Dneska mě slavně zvolíte, a zítra vám vládu položím, protože zemřu, a přidělám vám další starosti. Čtyřicet let jsem za vás bojoval, úspěšně vedl vaše vojska, pohřbil jedenadvacet svých chrabrých synů, kteří se v boji osvědčili a své zemi odevzdali své vzácné životy. V mém věku stačí, když mi dáte metál a ne císařské žezlo. Ten, kdo ho naposled nesl, ten ho nesl dobře.	190
MARCUS	Tite, kandiduj a máš jistý trůn.	
SATURNINUS	To jsou troufalé řeči, tribune!	205
TITUS	Buď trpělivý, princi Saturnine.	
SATURNINUS	Římané, uznejte má práva! Páni, taste a za mě bijte se tak dlouho, než Saturninus bude císařem. Androniku, radši's měl skončit v pekle než obrat mě o lásku mého lidu!	210
LUCIUS	Saturnine, jsi pýchou ohluchlý a nechápeš Titovu laskavost!	
TITUS	Klid, princi. Lásku Římanů ti vrátím. Zřeknu se jí a odevzdám ji tobě.	215
BASSIANUS	Androniku, nechci ti podlézat, ale co budu živ, máš moji úctu. Jestli podpoříš mě a moji stranu,	

	I will most thankful be; and thanks to men Of noble minds is honourable meed.	220
TITUS	People of Rome, and people's tribunes here, I ask your voices and your suffrages: Will you bestow them friendly on Andronicus?	
TRIBUNES	To gratify the good Andronicus, And gratulate his safe return to Rome, The people will accept whom he admits.	225
TITUS	Tribunes, I thank you: and this suit I make, That you create your emperor's eldest son, Lord Saturnine; whose virtues will, I hope, Reflect on Rome as Titan's rays on earth, And ripen justice in this commonweal. Then, if you will elect by my advice, Crown him and say 'Long live our emperor!'	230
MARCUS	With voices and applause of every sort, Patricians and plebeians, we create Lord Saturninus Rome's great emperor, And say 'Long live our Emperor Saturnine!' <i>A long flourish till they come down.</i>	235
SATURNINUS	Titus Andronicus, for thy favours done To us in our election this day, I give thee thanks in part of thy deserts, And will with deeds requite thy gentleness: And, for an onset, Titus, to advance Thy name and honourable family, Lavinia will I make my empress, Rome's royal mistress, mistress of my heart, And in the sacred Pantheon her espouse: Tell me, Andronicus, doth this motion please thee?	240
TITUS	It doth, my worthy lord; and in this match I hold me highly honour'd of your grace, And here in sight of Rome to Saturnine, King and commander of our commonweal, The wide world's emperor, do I consecrate My sword, my chariot and my prisoners; Presents well worthy Rome's imperial lord. Receive them then, the tribute that I owe, Mine honour's ensigns humbled at thy feet.	250
SATURNINUS	Thanks, noble Titus, father of my life! How proud I am of thee and of thy gifts Rome shall record, and when I do forget	255

	budu ti vděčný. Pro poctivé lidi bývá vděk nejcennější odměnou.	220
TITUS	Občané Říma, páni tribunové, žádám vás o hlasy. Dáte je tomu, koho vám Andronicus navrhne?	
TRIBUNOVÉ	Z vděčnosti k tobě, dobrý Androniku, a s díky za tvůj šťastný návrat domů lid přijme toho, koho vybereš.	225
TITUS	Děkuji. Navrhuji, aby byl zvolen princ Saturninus, nejstarší císařův syn, jenž, doufám, bude Římu tak blahodárný, jak je slunce zemi, a bude čestně, spravedlivě vládnout. Má rada je, zvolte ho, korunujte a volejte: „Ať žije nový císař!“	230
MARCUS	Jednomyslnou volbou římských stavů, patriciů i plebejců, se stává princ Saturninus římským císařem. Ať žije nový císař Saturninus! <i>Za zvuků fanfáry sestupují dolů.</i>	235
SATURNINUS	Tite Androniku, za laskavost, kterou jsi projevil nám dnešní den, nestačí pouze poděkovat, ale je třeba odměnit ji také činy. A proto, Tite, začnu tím, že tvou rodinu povznesu a z Lavinie učiním svoji císařovnu, římskou velitelku a paní svého srdce. V Pantheonu ji pojmu za svou choť. Tak co, Androniku, máš z toho radost?	240
TITUS	Mám, vzácný pane. Tímto sňatkem mi prokazujete velkou poctu. Já před zraky Říma Saturninovi, pánu a veliteli naší vlasti, císaři veškerého světa, předávám svůj meč, svůj vůz, své zajatce. Jen římský císař je hoden takto vzácných darů. Přijmi ty symboly mé cti a slávy, které ti k nohám kladu jako hold.	250
SATURNINUS	Dík, vzácný Tite, otče mého žití! Řím brzy pozná, jak jsem na tebe i na tvé dary pyšný. Kdybych někdy	255

	The least of these unspeakable deserts, Romans, forget your fealty to me.	260
TITUS	<i>(To Tamora)</i> Now, madam, are you prisoner to an emperor; To him that, for your honour and your state, Will use you nobly and your followers.	
SATURNINUS	A goodly lady, trust me; of the hue That I would choose, were I to choose anew. Clear up, fair queen, that cloudy countenance: Though chance of war hath wrought this change of cheer, Thou comest not to be made a scorn in Rome: Princely shall be thy usage every way.	265 270
	Rest on my word, and let not discontent Daunt all your hopes: madam, he comforts you Can make you greater than the Queen of Goths. Lavinia, you are not displeased with this?	
LAVINIA	Not I, my lord; sith true nobility Warrants these words in princely courtesy.	275
SATURNINUS	Thanks, sweet Lavinia. Romans, let us go; Ransomless here we set our prisoners free. Proclaim our honours, lords, with trump and drum. <i>Flourish. Saturninus courts Tamora in dumb show.</i>	
BASSIANUS	Lord Titus, by your leave, this maid is mine. <i>Seizing Lavinia.</i>	280
TITUS	How, sir! Are you in earnest then, my lord?	
BASSIANUS	Ay, noble Titus; and resolved withal To do myself this reason and this right.	
MARCUS	'Suum cuique' is our Roman justice. This prince in justice seizeth but his own.	285
LUCIUS	And that he will, and shall, if Lucius live.	
TITUS	Traitors, avaunt! Where is the emperor's guard? Treason, my lord! Lavinia is surprised!	
SATURNINUS	Surprised! By whom?	
BASSIANUS	By him that justly may Bear his betroth'd from all the world away. <i>Exeunt Bassianus and Marcus with Lavinia.</i>	290
MUTIUS	Brothers, help to convey her hence away, And with my sword I'll keep this door safe. <i>Exeunt Lucius, Quintus, and Martius.</i>	

	zapomněl na tvé zásluhy, pak vy, Římané, smíte zapomenout na mne.	260
TITUS	<i>(K Tamorě)</i> Jste, paní, zajatkyň císaře, jenž zná váš stav a zachová se jistě šlechtně k vám i vašim příbuzným.	
SATURNINUS	Spanilá paní! Tu bych si vzal rád, kdybych měl znovu možnost vybírat. Krásná královno, přestaňte se mračit. I když vám válka vzala úsměv ze rtů, my se vám v Římě nechcem vysmívat. Chcem s vámi jednat ve všem všudy dvorně. Věřte mi, není důvod k beznaději. Ten, kdo vás utěšuje, může z vás udělat víc než gótskou královnu. Lavinie, snad vám to nevadí?	265 270
LAVINIE	Ne, pane, dobře vím, že pro šlechtice jsou to jen zdvořilosti, a nic víc.	275
SATURNINUS	Díky ti, sladká. Římané, jdem pryč. Zajatce propouštím bez výkupného. Na moji počest ať zní fanfára! <i>Fanfára. Saturninus se němě dvoří Tamorě.</i>	
BASSIANUS	Dovolte, Tite, ta dívka je moje. <i>Uchopí Lavinii.</i>	280
TITUS	Cože? To ne! To nemyslíte vážně!	
BASSIANUS	Vznešený Tite, já mám na ni právo. Já se jí nevzdám, za nic na světě.	
MARCUS	„Každému, co mu patří!“ tak zní zákon. On si jen bere tu, která je jeho.	285
LUCIUS	S mou pomocí. Jinak mě zabijte!	
TITUS	Zrádcové, pryč! Kde je císařská stráž? Zrada! Unesli Lavinii, pane!	
SATURNINUS	Kdo ji unesl?	
BASSIANUS	Ten, kdo právem smí svou milovanou chránit před všemi. <i>Odejdou Bassianus a Marcus s Lavinii.</i>	290
MUTIUS	Rychle ji, bratři, odtud odvedte, já mečem zatím ubráním váš ústup. <i>Odejdou Lucius, Quintus a Martius.</i>	

TITUS	Follow, my lord, and I'll soon bring her back.	
MUTIUS	My lord, you pass not here.	
TITUS	What, villain boy! Barr'st me my way in Rome? <i>Stabbing Mutius.</i>	
MUTIUS	Help, Lucius, help!	295
	<i>Dies.</i> <i>During the fray, Saturninus, Tamora, Demetrius, Chiron and Aaron go out and re-enter, above.</i> <i>Re-enter Lucius.</i>	
LUCIUS	My lord, you are unjust, and, more than so, In wrongful quarrel you have slain your son.	
TITUS	Nor thou, nor he, are any sons of mine; My sons would never so dishonour me: Traitor, restore Lavinia to the emperor.	300
LUCIUS	Dead, if you will; but not to be his wife, That is another's lawful promised love. <i>Exit.</i>	
SATURNINUS	No, Titus, no; the emperor needs her not, Nor her, nor thee, nor any of thy stock. I'll trust, by leisure, him that mocks me once; Thee never, nor thy traitorous haughty sons, Confederates all thus to dishonour me. Was there none else in Rome to make a stale, But Saturnine? Full well, Andronicus, Agree these deeds with that proud brag of thine, That said'st I begg'd the empire at thy hands.	305
TITUS	O monstrous! What reproachful words are these?	
SATURNINUS	But go thy ways; go, give that changing piece To him that flourish'd for her with his sword. A valiant son-in-law thou shalt enjoy; One fit to bandy with thy lawless sons, To ruffle in the commonwealth of Rome.	315
TITUS	These words are razors to my wounded heart.	
SATURNINUS	And therefore, lovely Tamora, queen of Goths, That like the stately Phoebe 'mongst her nymphs Dost overshadow the gallant'st dames of Rome, If thou be pleased with this my sudden choice, Behold, I choose thee, Tamora, for my bride, And will create thee empress of Rome.	320

TITUS	Císaři, za mnou, já ji přivedu.	
MUTIUS	Ne, otče, ustup!	
TITUS	Spratku, chceš mně v Římě rozkazovat? <i>Probodne Mutia.</i>	
MUTIUS	Lucie, pomoz mi!	295
	<i>Zemře.</i> <i>Během šarvátky Saturninus, Tamora, Demetrius, Chiron a Aron vyjdou ven a vystoupí nahoře.</i> <i>Vystoupí Lucius.</i>	
LUCIUS	Jste nespravedlivý. Zabil jste, otče, vlastního syna. Zle a bezdůvodně.	
TITUS	Nebyl mým synem, ani ty jím nejsi. Mí synové by mě tak neznectili. Zrádce, vrať Lavinii císaři.	300
LUCIUS	Jen mrtvou, chcete-li. On ji mít nesmí, když už se zasnoubila jinému. <i>Odejde.</i>	
SATURNINUS	Ne, Tite, ne. Já o ni nestojím. Ani o tebe, o žádného z vás. Nestojím o ty, kdo mě urazili. Ty a tví zpupní, zrádní synové jste ze mě udělali hlupáka. Byl někdy někdo v Římě poníženy tak jako já? Jsi pyšný, Androniku. Rád by ses vychloubal, že císařství si Saturninus vyprosil z tvé ruky.	305
TITUS	Takové hrozné obvinění! Proč?	
SATURNINUS	Jdi si svou cestou. A tu kurvičku dej tomu, který pro ni tasil meč. Tvůj chrabrý zeť moc dobře zapadl mezi tvé vzpurné syny a teď budou společně rozvracet řád ve městě.	315
TITUS	Ta slova bodají mě do srdce.	
SATURNINUS	Tak tedy, Tamoro, královno Gótů, vílo nad víly, která zastíňuješ svou krásou nejkrásnější Římanky, bude-li ti tak náhlá volba vhod, staň se mou ženou ty. Když řekneš ano, udělám z tebe římskou císařovnu.	320

	Speak, Queen of Goths, dost thou applaud my choice? And here I swear by all the Roman gods, Sith priest and holy water are so near And tapers burn so bright and every thing In readiness for Hymenaeus stand, I will not re-salute the streets of Rome, 330 Or climb my palace, till from forth this place I lead espoused my bride along with me.
TAMORA	And here, in sight of heaven, to Rome I swear, If Saturnine advance the Queen of Goths, She will a handmaid be to his desires, 335 A loving nurse, a mother to his youth.
SATURNINUS	Ascend, fair queen, Pantheon. Lords, accompany Your noble emperor and his lovely bride, Sent by the heavens for Prince Saturnine, Whose wisdom hath her fortune conquered: 340 There shall we consummate our spousal rites. <i>Exeunt all but Titus.</i>
TITUS	I am not bid to wait upon this bride. Titus, when wert thou wont to walk alone, Dishonour'd thus, and challenged of wrongs? <i>Re-enter Marcus, Lucius, Quintus, and Martius.</i>
MARCUS	O Titus, see, O, see what thou hast done! 345 In a bad quarrel slain a virtuous son.
TITUS	No, foolish tribune, no; no son of mine, Nor thou, nor these, confederates in the deed That hath dishonour'd all our family; Unworthy brother, and unworthy sons! 350
LUCIUS	But let us give him burial, as becomes; Give Mutius burial with our brethren.
TITUS	Traitors, away! He rests not in this tomb! This monument five hundred years hath stood, Which I have sumptuously re-edified: 355 Here none but soldiers and Rome's servitors Repose in fame; none basely slain in brawls. Bury him where you can; he comes not here.
MARCUS	My lord, this is impiety in you. My nephew Mutius' deeds do plead for him 360 He must be buried with his brethren.
QUINTUS, MARTIUS	And shall, or him we will accompany.

	Tak mluv, královno Gótú! Souhlasíš? 325 Řekni, že ano, a já přísahám všem římským bohům – jsou tu kněží, svíce, svěcená voda, vše je přichystáno k obřadu svatby – proto přísahám, že nepozdravím v ulicích svůj lid 330 a do paláce nevrátím se dřív, než tebe tady pojmu za ženu.
TAMORA	A já přísahám, že když Saturninus královnu Gótú takto pozvedne, ona mu bude služkou, chůvou, matkou, 335 milenkou, jež mu splní všechny tužby.
SATURNINUS	Jdem, královno, do Pantheonu. Páni, doprovodte císaře s císařovnou. Stala se pro mě darem z nebes ta vězenkyně a nyní nevěsta. 340 Připravte všechno pro svatební obřad. <i>Odejdou všichni kromě Tita.</i>
TITUS	Mne na tu svatbu nepozval. Já, Titus, tu zůstal samotný, zbavený cti a obviněný z hrozných zločinů. <i>Vystoupí Marcus, Lucius, Quintus a Martius.</i>
MARCUS	Ach, Tite, pohleď, co jsi udělal! 345 Zabil jsi ve vzteku vlastního syna.
TITUS	Ne, hloupý tribune, on nebyl můj. Ani ty, ani tihle nejste moji. Spikli jste se a znectili můj rod. Nehodný bratře, podlí synové! 350
LUCIUS	Jdeme ho pohřbít. Mutius by měl být pohřbený, jak náleží, k svým bratrům.
TITUS	Pryč, zrádci! V téhle hrobce nespočine. Ta hrobka tady stojí pět set let, a já ji opravil a přestavěl. 355 Zde leží vojáci, co slavně padli za Řím, a ne při pouliční rvačce. Jinde ho pohřbete, ale sem nesmí.
MARCUS	Bratře, je hříšné takhle mluvit. Můj synovec Mutius byl hrdina. 360 A musí ležet tady. Mezi bratry.
QUINTUS, MARTIUS	Bude tu ležet. Nebo nás zab taky.

TITUS	'And shall!' what villain was it that spake that word?	
QUINTUS	He that would vouch it in any place but here.	
TITUS	What, would you bury him in my despite?	365
MARCUS	No, noble Titus, but entreat of thee To pardon Mutius and to bury him.	
TITUS	Marcus, even thou hast struck upon my crest, And, with these boys, mine honour thou hast wounded. My foes I do repute you every one; So, trouble me no more, but get you gone.	370
MARTIUS	He is not with himself; let us withdraw.	
QUINTUS	Not I, till Mutius' bones be buried. <i>Marcus and the sons of Titus kneel.</i>	
MARCUS	Brother, for in that name doth nature plead –	
QUINTUS	Father, and in that name doth nature speak –	375
TITUS	Speak thou no more, if all the rest will speed.	
MARCUS	Renowned Titus, more than half my soul –	
LUCIUS	Dear father, soul and substance of us all –	
MARCUS	Suffer thy brother Marcus to inter His noble nephew here in virtue's nest, That died in honour and Lavinia's cause. Thou art a Roman; be not barbarous! The Greeks upon advice did bury Ajax That slew himself; and wise Laertes' son Did graciously plead for his funerals. Let not young Mutius, then, that was thy joy, Be barr'd his entrance here.	380 385
TITUS	Rise, Marcus, rise. The dismall'st day is this that e'er I saw, To be dishonour'd by my sons in Rome! Well, bury him, and bury me the next.	390
	<i>Mutius is put into the tomb.</i>	
LUCIUS	There lie thy bones, sweet Mutius, with thy friends, Till we with trophies do adorn thy tomb.	
ALL	<i>(Kneeling)</i> No man shed tears for noble Mutius; He lives in fame that died in virtue's cause.	
MARCUS	My lord, to step out of these dreary dumps, How comes it that the subtle Queen of Goths Is of a sudden thus advanced in Rome?	395

TITUS	Že bude? Kdo si troufá tohle říct?	
QUINTUS	Ten, kdo si jinde než zde troufne na vše.	
TITUS	Chcete ho pohřbít navzdory mé vůli?	365
MARCUS	Ne, prosíme tě, Tite, odpusť mu a dovol nám ho tady uložit.	
TITUS	Marku, i ty jsi tasil proti mně a s mými chlapci pošlapals mou čest. Všichni jste moji nepřátelé. Všichni. Nedrážděte mě. Jděte! Jděte pryč!	370
MARTIUS	Je mimo sebe. Radši odejdem.	
QUINTUS	Já nejdu, dokud bratra nepohřbím. <i>Marcus a Titovi synové pokleknou.</i>	
MARCUS	Bratře, už slovo bratr za mne prosí –	
QUINTUS	Otče, už slovo syn tě prosí za mne –	375
TITUS	Ty radši mlč, nechceš-li všechno zkazit.	
MARCUS	Tite, jenž jsi polovinou mé duše –	
LUCIUS	Otče, jenž jsi nás všech tělem i duší –	
MARCUS	Dovol bratrovi řádně pohřbít svého vzácného synovce, jenž zemřel čestně, když bránil vlastní sestru. Nebuď barbar! Jsi přece Říman. Vždyť i Řekové dopřáli pohřeb Ajaxovi, který zabil sám sebe. Dali na radu moudrého Odyssea. Nebraň, prosím, Mutiovi, nejmladšímu z tvých synů, tvé radosti, přístupu sem.	380 385
TITUS	Vstaň, Marku. Proč jsem se musel dožít dne, kdy mne mí vlastní synové tak znectili! Pohřbete ho. A mne pohřbete s ním. <i>Mutius je uložen v hrobce.</i>	390
LUCIUS	Mutie, lež zde mezi přáteli, než přijdem věnci ozdobit tvůj hrob.	
VŠICHNI	<i>(Pokleknají)</i> Pro Mutia netřeba držet žal. Kdo čestně zemřel, slavně žije dál.	
MARCUS	Teď obraťme list k veselejšímu věcem. Chápeš, jak se té gótské královně podařilo tak rychle povýšit?	395

TITUS	I know not, Marcus; but I know it is, Whether by device or no, the heavens can tell: Is she not then beholding to the man That brought her for this high good turn so far? Yes, and will nobly him remunerate. <i>Flourish. Re-enter, from one side, Saturninus attended, Tamora, Demetrius, Chiron and Aaron; from the other, Bassianus, Lavinia, and others.</i>	400
SATURNINUS	So, Bassianus, you have play'd your prize: God give you joy, sir, of your gallant bride!	
BASSIANUS	And you of yours, my lord! I say no more, Nor wish no less; and so, I take my leave.	405
SATURNINUS	Traitor, if Rome have law or we have power, Thou and thy faction shall repent this rape.	
BASSIANUS	Rape, call you it, my lord, to seize my own, My truth-betrothed love and now my wife? But let the laws of Rome determine all; Meanwhile I am possess'd of that is mine.	410
SATURNINUS	'Tis good, sir: you are very short with us; But, if we live, we'll be as sharp with you.	
BASSIANUS	My lord, what I have done, as best I may, Answer I must and shall do with my life. Only thus much I give your grace to know: By all the duties that I owe to Rome, This noble gentleman, Lord Titus here, Is in opinion and in honour wrong'd; That in the rescue of Lavinia With his own hand did slay his youngest son, In zeal to you and highly moved to wrath To be controll'd in that he frankly gave: Receive him, then, to favour, Saturnine, That hath express'd himself in all his deeds A father and a friend to thee and Rome.	415 420 425
TITUS	Prince Bassianus, leave to plead my deeds: 'Tis thou and those that have dishonour'd me. <i>(Kneels)</i> Rome and the righteous heavens be my judge, How I have loved and honour'd Saturnine!	
TAMORA	My worthy lord, if ever Tamora Were gracious in those princely eyes of thine, Then hear me speak in indifferently for all; And at my suit, sweet, pardon what is past.	435

TITUS	Nechápu, Marku, ale povýšila. Jakými čarami, ví samo nebe. Neměla by být za to vděčná tomu, kdo ji sem přivedl, a bohatě se mu za jeho pomoc odškodnit? <i>Fanfára. Vystoupí z jedné strany Saturninus s družinou, Tamora, Demetrius, Chiron a Aron; z druhé strany Bassianus, Lavinie a další.</i>	400
SATURNINUS	Tak, Bassiane, dosáhl jsi svého. Teď užívej si krásnou nevěstu!	
BASSIANUS	Nápodobně, můj pane. Nemám, co bych k tomu dodal, takže odcházíme.	405
SATURNINUS	Dokud mám v Římě moc a platí zákon, ten únos odpykáš. Ty i tvá banda.	
BASSIANUS	Copak je únos vzít si, co mi patří? Svou snoubenku a nyní manželku? Ale ať římský zákon rozhodne, zatím si ponechám to, co je mé.	410
SATURNINUS	No dobře. Utrhuj se na mě, chceš-li! Taky se s tebou mazlit nebudu.	
BASSIANUS	Své činy, pane, snadno zodpovím a stojím za nimi svým životem. Něco bych vám však přece jen rád řekl. Z oddanosti k Římu vám sděluji, že tento pán, vznešený Andronicus, si tolik cení pověsti a cti, že když jsem si odváděl Lavinii, on vlastní rukou zabil svého syna. Ve vašich službách a též rozhněván, že já jsem si vzal dar, jež on dal vám. Nezavrhujte, Saturnine, toho, kdo svými činy prokázal, že je vám otcem, přítelem a poddaným.	415 420 425
TITUS	Bassiane, za mě se nepřimlouvej. Ty spolu s těmi jste mě zostudili. <i>(Pokleká)</i> Ať Řím a nebesa mi potvrdí, že Saturnina uznávám a ctím!	430
TAMORA	Můj vzácný pane, má-li Tamora v tvých očích sebemenší váhu, prosím, dovol mi nestranně ti poradit. Odpusť jim, drahý. Co bylo, je pryč.	435

SATURNINUS	What, madam! Be dishonour'd openly, And basely put it up without revenge?	
TAMORA	Not so, my lord; the gods of Rome forfend I should be author to dishonour you! But on mine honour dare I undertake For good Lord Titus' innocence in all; Whose fury not dissembled speaks his griefs: Then, at my suit, look graciously on him; Lose not so noble a friend on vain suppose, Nor with sour looks afflict his gentle heart <i>(Aside to Saturninus)</i> My lord, be ruled by me, be won at last; Dissemble all your griefs and discontents. You are but newly planted in your throne; Lest, then, the people, and patricians too, Upon a just survey, take Titus' part, And so supplant you for ingratitude, Which Rome reputes to be a heinous sin, Yield at entreats; and then let me alone. I'll find a day to massacre them all And raze their faction and their family, The cruel father and his traitorous sons, To whom I sued for my dear son's life, And make them know what 'tis to let a queen Kneel in the streets and beg for grace in vain. <i>(Aloud)</i> Come, come, sweet emperor; come, Andronicus; Take up this good old man, and cheer the heart That dies in tempest of thy angry frown.	440 445 450 455 460
SATURNINUS	Rise, Titus, rise; my empress hath prevail'd.	
TITUS	I thank your majesty, and her, my lord. These words, these looks, infuse new life in me.	465
TAMORA	Titus, I am incorporate in Rome, A Roman now adopted happily, And must advise the emperor for his good. This day all quarrels die, Andronicus; And let it be mine honour, good my lord, That I have reconciled your friends and you. For you, Prince Bassianus, I have pass'd My word and promise to the emperor, That you will be more mild and tractable. And fear not, lords, and you, Lavinia;	470 475

SATURNINUS	Což můžu, madam, nechat bez pomsty tak otevřenou, sprostou urážku?	
TAMORA	Ne, nedopustíte, římští bohové, abych já nechala vás urážet! Troufám si ale tvrdit při své cti, že dobrý Titus je v tom nevinně. Mluví z něj hněv a nelíčený žal. Mně k vůli, prosím, přijměte ho zpět. Neztrácejte pro plané podezření vzácného přítele a nemračte se na něj. <i>(Stranou k Saturninovi)</i> Dejte si říct a všechno bude vaše. Skrýjte svou nelibost. Tvařte se mírně. Sotva jste na trůn usedl. Co kdyby se občané i patricijové přidali k Titovi a obvinili vás z nespravedlivého nevděku. Pro Římany je nevděk strašný hřích. Ustupte prosbám. Zbytek nechte na mně. Přijde den, kdy je všechny povraždím i s přáteli a jejich rodinami. Ten krutý otec s bandou zrádných kluků, které jsem prosila o život synka, poznají, co je nechat královnu zbytečně žebrat vkleče o milost. <i>(Nablas)</i> No tak, císaři, no tak, Androniku. Zvedni a utěš starce, který zmírá v bouři tvých rozhněvaných pohledů.	440 445 450 455 460
SATURNINUS	Vstaň, Tite. Císařovna zvítězila.	
TITUS	Děkuji, pane, vám i jí. Ta slova i vlídný pohled vracejí mi život.	465
TAMORA	Tite, jsem nyní spjata s Římem, stala se ze mě šťastná Římanka. Já Římu i císaři teď přeji jen vše dobré. Dnešním dnem všechny sváry pominuly a já si беру za svou povinnost usmířit vás a vaše přátele. Pokud jde o vás, principi Bassiane, dala jsem císaři své čestné slovo, že už se nebudete vzpouzet. Vy, Lavinie, vy, páni, žádný strach.	470 475

By my advice, all humbled on your knees,
You shall ask pardon of his majesty.

LUCIUS We do, and vow to heaven and to his highness,
That what we did was mildly as we might,
Tendering our sister's honour and our own. 480

MARCUS (*Kneels*) That, on mine honour, here I do protest.

SATURNINUS Away, and talk not; trouble us no more.

TAMORA Nay, nay, sweet emperor, we must all be friends:
The tribune and his nephews kneel for grace;
I will not be denied: sweet heart, look back. 485

SATURNINUS Marcus, for thy sake and thy brother's here,
And at my lovely Tamora's entreats,
I do remit these young men's heinous faults.
Stand up.
Lavinia, though you left me like a churl, 490
I found a friend, and sure as death I swore
I would not part a bachelor from the priest.
Come, if the emperor's court can feast two brides,
You are my guest, Lavinia, and your friends.
This day shall be a love-day, Tamora. 495

TITUS To-morrow, an it please your majesty
To hunt the panther and the hart with me,
With horn and hound we'll give your grace bonjour.

SATURNINUS Be it so, Titus, and gramercy too.
Flourish. Exeunt.

Radím vám, na kolenou poproste
Císařskou Milost o odpuštění.

LUCIUS Odpusťte, pane. Přísaháme vám
i nebesům, že nebojovali jsme
o nic než o čest, svou a sestřinu. 480

MARCUS (*Pokleká*) To mohu i já svatě odpřisáhnout.

SATURNINUS Jděte a už mě neotravujte.

TAMORA Ne, císaři, ne! Budme přátelé.
Tribun a jeho synovci tu klečí.
Nezahanbuj mě, lásko. Ohlédni se. 485

SATURNINUS Marku, kvůli tobě a Titovi
a na naléhání své krásné paní
odpouštím mládcům ten hnusný zločin.
Vstaňte. 490
Lavinie, vy jste mě odkopla,
ale já tu svou našel. Jak jsem slíbil,
přestal ze mě být starý mládenec.
Tak pojďte! Císař může pohostit
i dvě nevěsty. Zvu vás všechny k sobě.
Dnešek ať je dnem lásky, Tamoro. 495

TITUS A zítra, chcete-li, vás, Milosti,
zvu na lov jelena a levharta.
Vzbudí vás troubení a štěkot psů.

SATURNINUS Tak dobře, Tite, já ti děkuju.
Fanfára. Odejdou.